

Masterplan DNB

Vooraf

In VDG-verband is medio 2010 afgesproken dat we bij het invullen van de provinciale en gemeentelijke bezuinigingen op het Drents bibliotheekwerk samen zullen optrekken: provincie, gemeenten, bibliotheken en Biblionet Drenthe. Alleen zo kunnen we de bezuinigingen in samenhang invullen en verantwoord communiceren naar de inwoners van Drenthe. Om de totstandkoming van een dergelijk plan te kunnen realiseren hebben de provincie en gemeente besloten de bezuinigingen voor 2011 zodanig te beperken dat er zo min mogelijk gevolgen zijn voor de spreiding van vestigingen in de provincie.

Dit masterplan is bedoeld als document waarin de kaders worden aangegeven die door alle partijen breed worden gedragen, en van waaruit in de loop van 2011 verdere invulling en waar nodig gemeentelijk maatwerk vorm kan worden gegeven. Een en ander zal in de loop van 2011 worden vastgelegd in een nieuwe strategisch plan voor het Drents Netwerk Bibliotheken voor de periode 2012 tot 2015.

De bibliotheek is en blijft belangrijk waar het gaat om de maatschappelijke functie die ze vervult, namelijk door m.n. op het gebied van lezen, leren en informeren fysieke en digitale ter beschikking te stellen en toegankelijk maken voor alle inwoners uit haar werkgebied. Dit om de burger in staat te stellen volwaardig deel te nemen aan de kennismaatschappij.

Wat betreft de bezuinigingen: we willen de eigen inkomsten vergroten. Daarnaast is nagedacht over de gevolgen op de spreiding van de bibliotheekvoorzieningen. Wat willen we anders en nieuw gaan doen dan voorheen en wat gaan we niet meer doen? Verderop daarover meer.

Binnen de huidige constellatie van het bibliotheekwerk in Drenthe moet recht worden gedaan aan een veelheid aan actoren. Dit leidt tot 'polderen' en kost veel tijd. Het is wenselijk –op een ander moment- te beoordelen in hoeverre het huidige organisatiemodel aan de gewenste slagvaardigheid tegemoet komt.

Inleiding

Het Drents Netwerk Bibliotheken (DNB) heeft eind 2007 het *Strategisch Plan 2008 – 2011 Drents Netwerk Bibliotheken* vastgesteld. Dit plan geeft op hoofdlijnen - resultaatgericht - aan op welke wijze de Drentse bibliotheken vorm en inhoud willen geven aan de door de maatschappij gewenste bibliotheekvernieuwing. Het plan geeft aan op welke terreinen we in Drenthe gezamenlijk op willen trekken, maar biedt tevens de voorwaarden die nodig zijn om lokaal ondernemerschap te stimuleren.

De zomer van 2010 wilden we gebruiken om dit plan te herijken. Immers vier jaar is een lange periode en de wereld staat niet stil. Dat is niet alleen te merken aan technische ontwikkelingen, ICT en digitalisering, maar zeker ook aan ontwikkelingen in de branche als de ontvlechting van de Vereniging Openbare Bibliotheken (VOB) en de gevolgen die dat met zich meebrengt in beleidsontwikkeling en -uitvoering, organisatie en geldstromen. De bron van de vernieuwingsgelden is bijna opgedroogd. Redenen genoeg voor herijking.

Wat daar bij gekomen is, is dat onder invloed van rijksbezuinigingen niet alleen alle Drentse gemeenten in meer of mindere mate gaan bezuinigen, maar ook de provincie en dat die bezuinigingen doorvertaald worden naar de bibliotheken en de Provinciale Service Organisatie (PSO), Biblionet Drenthe. Voor 2011 zijn de provinciale en gemeentelijke bezuinigingen nog te overzien, maar in 2012 slaat het bezuinigingsgeweld in volle omvang toe.

Nieuw strategisch plan

In een vergadering in juni van de Stuurgroep Bibliotheekvernieuwing in Drenthe, waarin alle Drentse gemeenten, de provincie, de bibliotheken en Biblionet Drenthe zijn vertegenwoordigd, is de sterke wens geuit om te komen tot een gezamenlijke strategie. Als vervolg daarop is in het overleg van de Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG) van 2 september afgesproken dat provincie, gemeenten, bibliotheken en Biblionet Drenthe een gezamenlijk masterplan voor het Drentse bibliotheekwerk maken. Het provinciaal masterplan zal in januari 2011 gereed moeten zijn.

Het DNB ondersteunt de wens om gezamenlijk op te trekken van harte. In het masterplan gaan we de keuzes vastleggen die we gemaakt hebben. Het zijn keuzes voor vernieuwing die voortvloeien uit wat er

op ons afkomt: de sterk verander(en)de behoeften en verwachtingen van de klant, technologische ontwikkelingen, de bezuinigingen, de bevolkingskrimp, enz. De sterk veranderde financiële randvoorwaarden worden niet als een bedreiging gezien, maar als een uitdaging om ook voor de toekomst het goede gebruik van de bibliotheek en de waardering door de klant te behouden. Het vraagt lef om niet de 'kaasschaafmethode' toe te passen, maar fundamentele keuzes te maken.

Kaders en speerpunten (Zeegse-2)

Dit werd bevestigd in een bijeenkomst in Zeegse medio juni met de bibliotheekmanagers en directeuren, een aantal bestuursleden, medewerkers van Biblionet Drenthe, vertegenwoordigers uit de politiek, onderwijs en bedrijfsleven die was belegd om te bepalen of de strategische koers moet worden verlegd of aangescherpt. De belangrijkste keuzes:

1. We kiezen voor meer kwaliteit, desnoods ten koste van het huidige aantal vestigingen (in de huidige vorm), i.p.v. minder kwaliteit in hetzelfde aantal vestigingen.
2. We willen het onderwijs veel meer als strategische partner bij het bibliotheekwerk betrekken.
3. We willen de afhankelijkheid van overheidssubsidie verkleinen door meer eigen inkomsten te genereren.
4. We willen sterker inzetten op de ontwikkeling van de Digitale Bibliotheek Drenthe.

De eerste conclusie is natuurlijk een hele fundamentele: we gaan niet 'kaasschaven' als dat ertoe leidt dat de collectie, de openingstijden en het niveau van de dienstverlening daardoor beneden het niveau van de certificeringseisen komen. M.a.w. een bibliotheek dient aan bepaalde minimumeisen te voldoen wil zij zich bibliotheek mogen noemen. En het is belangrijk te constateren dat een aantal vestigingen op dit moment maar net aan die minimumeisen voldoen.

Dat we in 2012 als DNB de volgende certificeringsronde in gaan, is een reden te meer om een gezamenlijke strategie uit te zetten. We kiezen voor kwaliteit i.p.v. spreiding: liever meer kwaliteit in minder vestigingen, dan minder kwaliteit in hetzelfde aantal vestigingen. Dat zal in een aantal gevallen dus betekenen dat een 'traditionele' bibliotheekvestiging moet sluiten, waarbij we nastreven de bibliotheekfunctie zo veel mogelijk te behouden.

De sterk veranderde behoeften en verwachtingen van de klant, alsook de verwachting van de financiers, maken de Digitale Bibliotheek Drenthe tot een onontkoombare ¹ ontwikkeling. Daar is al een goede start mee gemaakt, maar het is noodzakelijk dat ook bij aanhoudende bezuinigingen – zowel provinciale als gemeentelijke – investeringsruimte te vinden voor de verdere uitbouw en ontwikkeling van de Digitale Bibliotheek Drenthe.

Omdat kiezen voor bovenstaande kaders en speerpunten van ons, maar ook van de besturen en de politiek langetermijnvisie en durf vraagt, is een gezamenlijke en zorgvuldige aanpak van het DNB nu op dit moment essentieel! Het bovenstaande is in een aantal afspraken vastgelegd. Hierover is consensus bereikt door de twaalf managers c.q. directeuren van de twaalf basisbibliotheken –door ons kortweg genoemd: B12 (8 september) en het Provinciaal Directie Overleg (PDO) (15 september). Vervolgens heeft de Besturenraad (29 september) het stuk vastgesteld en zich daarmee aan de onderstaande afspraken gecommitteerd:

1. We zijn het eens over/herbevestigen de kaders en speerpunten van Zeegse-2.
2. Om de politieke druk erop te houden doen we ons uiterste best om alle bezuinigingen pas in 2012 in te laten gaan.
3. We blijven als netwerk opereren en stemmen alleen in met tariefwijzigingen als dit een gezamenlijk B12-besluit is.
4. Als we alternatieven voor vestigingen onderzoeken, stellen we in B12 samen de (certificerings)ondergrens van zo'n nieuw concept vast.
5. Voor de investering in de Digitale Bibliotheek Drenthe gaan we uitrekenen welk bedrag de komende jaren nodig is voor de uitvoering van de nota Digitale Bibliotheek Drenthe en spannen ons in om deze financiering samen mogelijk te maken.

¹ Zie bijlage 1 voor een schema dat bij een artikel in de Volkskrant (29.12.2010): *Internet bracht consument aan de macht: terugblik op een decennium –de digitale revolutie gaat onverdroten voort*. Het illustreert de impact en snelheid van de ontwikkeling van internet. En de noodzaak voor de bibliotheek om haar zichtbaarheid op het internet snel te vergroten

VDG-opdracht aan DNB en Biblionet

De VDG heeft een regiegroep samengesteld die bestaat uit: Eric van Oosterhout (voorzitter VDG-overleg, Frans Meerhoff (beleidsmedewerker gemeente Emmen) en Jan Akse (secretaris VDG). De regiegroep heeft mede op basis van onze notitie bezuinigingsstrategie (Zeege 2) de volgende opdracht geformuleerd:

1. Overtuig gemeenten die eerder dan juli 2011 willen bezuinigen van het belang van uitstel.
2. Werk de keuze voor meer digitaal en minder traditionele vestigingen nader uit; maak een gedegen nieuw provinciaal vestigingsbeleid waarin provinciebreed naar samenhang wordt gezocht en geen witte vlekken bij buurgemeenten worden veroorzaakt.
3. Doe voorstellen om de kosten van de bedrijfsvoering te verlagen.

Punt 1 is inmiddels gelukt ². Voor punt 3 doen we separaat voorstellen. Hieronder gaan we verder met punt 2: vestigingsbeleid of spreiding.

Het DNB wil ook graag de opdrachtformulering van de gemeenten de komende jaren scherper hebben en daarvoor het instrument Beleidsgestuurde Contractfinanciering (BCF) inzetten. Voordeel voor de gemeenten is dat er financiële afspraken voor meerdere jaren liggen. Voordeel voor de bibliotheken is dat de (nieuwe) opdracht van de gemeente helder is en er een solide basis ligt om het nieuwe meerjarenbeleid ook daadwerkelijk uit te voeren. Hiermee worden ad hoc-besluiten voorkomen.

Onze visie op spreiding

De discussie over spreiding is lastig. Temeer omdat die voor het merendeel van de bibliotheken jarenlang niet ter discussie stond. Daarom is er tijd nodig is om een juiste balans te vinden tussen kwaliteit en spreiding. Dit zal in nauw overleg met de gemeente- en bibliotheekbesturen gebeuren. Het is belangrijk de verschillende onderdelen die de balans bepalen te wegen:

- de verwachtingen en reisbereidheid van de klant
- objectieve toetsingscriteria m.b.t. het gebruik van de bibliotheekvoorzieningen (uitleningen, ledenaantallen, enz.)
- objectieve criteria voortvloeiend uit kwaliteitszorg en certificering en eigen kwaliteitsopvattingen
- de rol en positie van de Digitale Bibliotheek Drenthe
- de versterking van de band met het onderwijs

Daarnaast spelen nog tal van andere factoren een rol: de opmars van het resultaat- en marktgericht denken, de (algehele) tendens tot schaalvergroting, de veranderde kijk op het voorzieningenniveau in dorpen/leefbaarheid, de toegenomen mobiliteit, of er wel of niet een school in de kern aanwezig is, de functie van de kern (regiofunctie of niet), de (aansluitingsmogelijkheden op) overige voorzieningen, de spreiding van bibliotheekvoorzieningen binnen een gemeente, het accommodatiebeleid van gemeenten, de plaats van de voorziening (A-locatie, B-locatie, enz.), enz.

Biblionet Drenthe dient naar de mening van het DNB alleen voorzieningen te ondersteunen die aan het overeen te komen kwaliteitsniveau voldoen. Gemeenten hebben vanuit hun rol als opdrachtgever c.q. financier uiteraard ook een belangrijke stem. Het is wenselijk dat zij niet ieder voor zich hun eigen kwaliteit bepalen maar dat gezamenlijk doen en in overleg met B12, de besturenraad en Biblionet Drenthe.

Als voorschot op de discussie heeft het B12-team uitgangspunten voor een provinciebrede spreiding geformuleerd. Daarbij is over gemeentegrenzen heen gekeken. De uitgangspunten en hun onderlinge samenhang hebben een richtinggevend karakter. Het is een advies van het B12-team aan bibliotheekbesturen en gemeenten. Besluiten doen de bibliotheekbesturen uiteindelijk. De

² De ernstige financiële situatie van de bibliotheek Assen en de snelheid waarmee de bezuinigingen worden doorgevoerd wijkt af van het provinciale beeld. Dit vraagt om maatwerkoplossingen voor Assen die daardoor op onderdelen kunnen afwijken van dit masterplan.

uitgangspunten hebben voornamelijk betrekking op de 'harde' kant - d.w.z. tastbare bibliotheekvoorzieningen- en slechts zijdelings op de 'zachte' kant, d.w.z. de inhoudelijke dienstverlening van de bibliotheek.

1. In de Drentse kleinekernennota ³ is de norm vastgelegd dat binnen een straal van 5 kilometer een volwaardige bibliotheekvestiging voorhanden is. Tevens is aangegeven dat iedere kern met meer dan 2.000 inwoners een bibliotheekvestiging heeft. In het licht van de bezuinigingen zijn deze normen niet meer generiek te handhaven; dit kan er toe leiden dat ze opschuiven tot resp. 8 à 10 kilometer en 3.000 inwoners. Uiteraard wordt een evenwichtige verdeling van bibliotheekvoorzieningen over de provincie nagestreefd. Tevens wordt er van uitgegaan dat personeel van een te sluiten vestiging wordt ingezet in andere vestigingen, waardoor de gevolgen van de bezuinigingen voor medewerkers beperkt blijven en de openingstijden van de resterende vestigingen kunnen worden verruimd.
2. In kernen groter dan 50.000 inwoners speelt een 'stadse' spreidingsdynamiek; de afweging tussen een centrale bibliotheek en één of meer filialen wordt bepaald door factoren als de bevolkingsdichtheid van de kern, het aantal overige voorzieningen (m.n. winkels en brede scholen), de bereidheid tot bekostiging van bibliotheekvoorzieningen door de gemeente en het gedrag van bibliotheekgebruikers. Aangaande dit laatste is gebleken uit onderzoek dat binnen de stad de afstand tot de bibliotheek de belangrijkste factor is: 5 kilometer is de kritische grens.
3. Expliciet voor jeugd in de leeftijd van 0 t/m 12 jaar stellen we dat binnen een straal van 4 à 5 kilometer een bibliotheekvoorziening beschikbaar dient te zijn, hetzij in de vorm van de bibliobus of van een doelgroepbibliotheek, hetzij in de vorm van dienstverlening (projectcollecties, leesbevorderingsactiviteiten, laaggeletterdheidsprojecten, enz.).
4. Bij de beoordeling van de vestigingen is het gebruik door leden leidend; weging vindt plaats op basis van een gewogen gemiddelde van het aantal leden, het aantal uitleningen en het aantal uitleningen per lid.
5. We gaan uit van vijf formules: 1. De bibliotheek thuisbezorgd 2. De bibliobus 3. De doelgroepbibliotheek 4. De kernbibliotheek en 5. De topbibliotheek.
6. De bibliobussen op het platteland concentreren zich (nog meer) op de jeugd. Twee van de drie bibliobussen van Biblionet Drenthe worden jeugdbus en kennen daardoor per definitie alleen nog schoolhaltes. Voor de –overigens tamelijk beperkte- groep oudere bibliobusbezoekers zoeken we naar oplossingen in de sfeer van handhaving van een bus voor volwassenen, de Boekendienst-aan-Huis en De Bibliotheek Thuisbezorgd. In Emmen is al een jeugdbus en een combibus.
7. Daar waar een reguliere vestiging dichtgaat, wordt deze waar mogelijk vervangen door een doelgroepbibliotheek of bibliobus, mits deze bij een school kan aanhaken.
8. Met uitzondering van De Bibliotheek Thuisbezorgd zijn alle formules gericht op de kernfuncties leesbevordering en educatie. In elke gemeente is tenminste één bibliotheek waar de drie belangrijkste kernfuncties van de bibliotheek –informatie, educatie en leesbevordering- aan bod komen. In de doelgroepbibliotheek (maatwerk) en de topbibliotheek kunnen de twee andere kernfuncties –cultuur en ontmoeting- wel degelijk een rol spelen.
9. Daarnaast komen er in steden van grotere omvang, of op andere locaties waar veel 'traffic' is, verspreid over de provincie topbibliotheken, zoals in Assen, Emmen en Hoogeveen. Een topbibliotheek is een grote -in termen van vierkante meters- bibliotheek met ruime openingstijden, waar alle kernfuncties aan bod komen.
10. De Bestelbiebs ⁴ die beneden de kwalitatieve ondergrens liggen gaan dicht; er is in de meeste gevallen sprake van onvoldoende gebruik waardoor ze onrendabel zijn.

³ Bibliotheekwerk in Drenthe: tussen kleine kern en stadsbibliotheek . - Assen : PBc Drenthe, april 2004

⁴ Een Bestelbieb is een soort miniatuurbibliotheek, speciaal ontwikkeld voor kleine kernen tot maximaal 2.500 inwoners. Kern is de mogelijkheid tot het bestellen van materialen uit het Drents Netwerk Bibliotheken, die vervolgens op de plek waar de Bestelbieb is ondergebracht kunnen worden opgehaald. Bestelbiebs komen alleen voor in de gemeentes Aa en Hunze, De Wolden en Tynaarlo.

De Digitale Bibliotheek is meer dan de formule De Bibliotheek Thuisbezorgd / ophaal- & afleverpunten. (Zie pagina 5).

Bij de formules

In de visie op spreiding worden vijf bibliotheekformules benoemd. Die worden hieronder nader omschreven, waarbij opgemerkt moet worden dat het hier 'werk in uitvoering' betreft. Enerzijds zal de spreiding minder fijnmazig worden dan de huidige, anderzijds zal door 'nieuwe' oplossingen -zoals de doelgroepbibliotheek of de Digitale Bibliotheek Drenthe- worden geprobeerd het bibliotheekwerk niet zo zeer in 'stenen' maar in bibliotheekfuncties te behouden.

Daarbij vinden wij dat dit kwalitatief verantwoorde formules moeten zijn. Bibliotheken hebben te maken met vijf kernfuncties, aangescherpte certificeringseisen en steeds hogere eisen van het publiek aan de bibliotheek. Gebruikers verwachten ⁵:

- o dat de bibliotheek een volledig up to date collectie heeft en dat alles per direct leverbaar is;
- o een uitgebreid keuzeaanbod van collectie, activiteiten en andere mogelijkheden die in het verlengde liggen van de doelstellingen van de bibliotheek;
- o maatwerk in plaats van een massaproduct;
- o de hoogste kwaliteit en een hoogwaardige 'look and feel' van de bibliotheekgebouwen;
- o dat de diensten van de bibliotheek overal (ook vanuit huis) en 24 per dag beschikbaar zijn;
- o flexibele gebruiksmogelijkheden: ze willen gebruik maken van de bibliotheek wanneer hen dat uitkomt.

Met name kleine(re) bibliotheken kunnen in steeds mindere mate voldoen aan deze hoge verwachtingen. Het is ook niet reëel te denken dat elke bibliotheek alles kan: èn veel open zijn èn een goede collectie voor alle doelgroepen hebben. Een collectie die bovendien uit meer dan alleen boeken bestaat. De verwachtingen die men heeft zijn te groot geworden voor de bibliotheek in zijn huidige vorm. We zullen dat ook duidelijk moeten maken en keuzes moeten maken. De bibliotheek moet vanuit doelstellingen en doelgroepen denken en minder vanuit het product (het boek) en het gebouw.

Keuzes die wij dan maken:

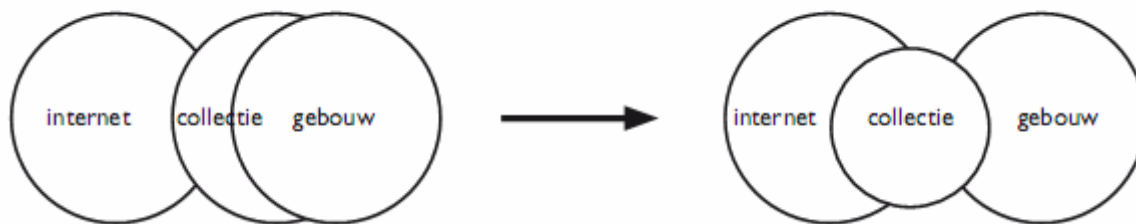
- o Een belangrijke keuze is vastgelegd in punt 8 van de spreiding: met uitzondering van De Bibliotheek Thuisbezorgd zijn alle formules gericht op de kernfuncties leesbevordering en educatie. In elke gemeente is tenminste één bibliotheek waar de drie belangrijkste kernfuncties van de bibliotheek –informatie, educatie en leesbevordering- aan bod komen.
- o Als je niet meer alles voor iedereen doet, betekent het ook dat je voor doelgroepen kiest. Met name in de kleine vestigingen betekent dit dat de nadruk wordt gelegd op kinderen in de leeftijdsgroep van 0 t/m 12 jaar èn op de kern van de huidige gebruikers: de geïnteresseerde lezer. Een groep die in Drenthe ongeveer samenvalt met 50+. Het gaat dus om nieuwe aanwas èn om behoud en versterking van de groep geïnteresseerde lezers.
- o De spreiding van voorzieningen kost veel geld, terwijl ze in steeds mindere mate tegemoet komen aan de kwaliteitseisen van gebruikers. Hierdoor kunnen de kleinste bibliotheken uitgroeien tot antireclame. Het is interessanter om te investeren in diensten op maat, functies dicht bij de doelgroep en op locaties die wel aan de eisen voldoen. (Zie: *Beschrijving van de formules*, punt 3: De doelgroepbibliotheek).

Eenvoud is soms beter dan complexe(re) uitwerkingen, ook bekend als de KISS-regel (Keep It Simple, Stupid). Vanuit de marketing- c.q. retailgedachte is het van belang formules te maken die passen bij de bovenstaande keuzes. We hebben ons laten inspireren door grote bedrijven als Albert Heijn, de HEMA en de Rabobank. Zij houden het alledrie simpel. Albert Heijn kent maar vier 'smaken' als het om soorten vestigingen gaat: XL, L (wijkwinkel), to go (station) en de webwinkel. Ook in Drenthe willen we provinciebreed graag komen tot gelijke en gelijk ingevulde formules. Een aparte positie wordt ingenomen door de Digitale Bibliotheek Drenthe. Daarom gaan we daar eerst op in en beschrijven vervolgens de formules.

⁵ Bij het beschrijven van de verwachtingen van de klant is gebruik gemaakt van *Verandervisie –de programmerende bibliotheek – Bieb 's –Hertogenbosch, januari 2008*

De Digitale Bibliotheek Drenthe

De Digitale Bibliotheek Drenthe is de Drentse bibliotheek op internet waar bezoekers 24 uur per dag toegang hebben tot de collectie en andere bibliotheekdiensten. De Digitale Bibliotheek Drenthe – waarvan de ontwikkeling en uitbouw is beschreven in de gelijknamige nota en waarvan de uitvoering is belegd bij de afdeling Digitale Bibliotheek van Biblionet Drenthe - is niet aan tijd en plaats gebonden en sluit in die zin uitstekend aan bij de klant van nu die zelf het thema, tijdstip en tempo wil bepalen. Ook de te ontwikkelen landelijke Digitale Bibliotheek en de ontwikkelingen bij de Stichting Bibliotheek.nl sluiten hierop op aan. Belangrijk is ook dat niet langer het middel centraal staat (het boek), maar het doel. En hoewel de Digitale Bibliotheek Drenthe functies van de fysieke bibliotheken kan overnemen, worden daarmee niet alle vestigingen overbodig. Mensen hebben nu eenmaal behoefte aan een plek voor inspiratie en ontmoeting en een fysieke collectie media die door zijn presentatie uitdaagt en verrast. Toch komt de collectie door de Digitale Bibliotheek Drenthe steeds meer los te staan van het gebouw:

De belangstelling voor het boek zal blijven bestaan, maar de manier van lezen gaat veranderen. Lezen wordt meer en meer een ‘crossover’ ervaring: m.b.v. allerlei digitale mogelijkheden en sociale media word je een veelheid aan perspectieven aangereikt waardoor je het grotere plaatje ziet. Lezers kunnen elkaar opzoeken en ‘boekenclubs’ gaan vormen. Ook in het delen van meningen kan de Digitale Bibliotheek Drenthe een rol spelen. Sommigen denken door de digitale mogelijkheden tot interactie de invloed van lezers zo sterk kan worden dat geschreven verhalen niet vaststaan maar door de participatie van leners zich kunnen ontwikkelen. Dusdanig dat realiteit en fictie zich kunnen vermengen.

Concreet biedt de Digitale Bibliotheek Drenthe de klant nu al de volgende mogelijkheden:

- zoeken in de eigen catalogus. Hierbij gaat het niet alleen om boeken, maar ook om cd's, dvd's, bladmuziek, luisterboeken. Daarnaast worden ook andere informatiebronnen ontsloten: een aantal weekbladen, zes landelijke kranten, themadossiers, foto's van het Drents archief, de Drentse encyclopedie, enz.
- gratis online reserveren uit het bezit van de Drentse bibliotheken. De bestelling kan worden afgeleverd in de vestiging naar keuze.
- toegang tot diverse landelijke bronnen: grote openbare bibliotheken, universiteitsbibliotheken, wetenschappelijke bibliotheken, enz. Ook uit dit bezit kan gereserveerd worden.
- via de bibliotheek of rechtstreeks (via de service Leendirect) cd's bij de grootste muziekbibliotheek van Nederland reserveren of digitaal lenen
- online de materialen verlengen
- digitale lijstjes maken van zijn/haar favoriete boeken
- vanuit de catalogus een vriend(in) over een leuk boek tippen
- gebruik maken van een attenderingsservice die er uit bestaat dat de klant wordt getipt over nieuwe aanwinsten in de door hem/haar opgegeven interessegebieden.
- voor hetzelfde doel ook gebruikmaken van RSS-feeds in het zoekstelsel (aquabrowser)
- gebruik maken van de service Persoonlijk advies, die er uit bestaat dat de klant wordt getipt à la Bol.com: “Lezers die dit boek lazen, lazen ook...”
- zelf informatie inbrengen die weer waardevol is voor andere klanten: tags (persoonlijk trefwoorden) toevoegen, recensies maken, materialen via een sterrensysteem waarderen, enz.

In de nabije toekomst zal de rol van de Digitale Bibliotheek Drenthe voor de individuele klant alleen maar groter worden:

- door thuisbezorging te koppelen aan online reserveren. Daarmee is de fysieke bibliotheek –in dit opzicht- uit beeld

- door het linken van discussies, bronnen (bijv. digitale etalages) en nieuwe verhalen
- door de ontsluiting van informatie die tot voor kort buiten de scope van bibliotheken lag: WMO-, toeristische en gemeentelijke informatie
- door het uitlenen van e-books
- door de inzet van de sociale media (Twitter, Hyves, Facebook, enz.) worden klanten gefaciliteerd om bij te dragen, te delen, te creëren en te vernieuwen. De bibliotheek is niet alleen meer *voor* de klanten, maar ook steeds meer *door* de klanten
- door de beschikbaarstelling van thuis door bibliotheekleden te raadplegen bestanden

Ook voor doelgroepen zal het belang van de Digitale Bibliotheek Drenthe toenemen: voor het onderwijs en gemeenten die om ondersteuning vragen bij taalontwikkeling, leesbevordering en mediawijsheid. Denk daarbij aan:

- een digibus – een bibliobus volledig ingericht voor computercursussen - kan een rol spelen in het meenemen van burgers en scholieren in de digitale ontwikkelingen (aanleren digitale vaardigheden) en hoe daarmee om te gaan (mediawijsheid).
- concepten als Educatwise of Biebsearch: webbased systemen, die behalve boeken ook digitale media ontsluiten, als toegangspoort tot het gehele netwerk fungeren, interactieve mogelijkheden bieden, met RSS-feeds werken en gekoppeld kunnen worden aan RFID t.b.v. zelfbediening.
- het aanbieden van digitale leer- en werkplekken in de bibliotheek en/of een cursusomgeving voor o.a. het aanleren van digitale vaardigheden en mediawijsheid.

Beschrijving van de formules

Bij het beoordelen van de onderscheiden formules is het dus goed te bedenken dat de Digitale Bibliotheek Drenthe in alle formules (al) een rol speelt. De Digitale Bibliotheek zal zich ook niet beperken tot Drenthe; ook landelijk is men volop bezig met de ontwikkeling van de Digitale Bibliotheek.

Hieronder volgt een algemene karakteristiek van de vijf formules die in de visie op de spreiding worden genoemd. Dit moet later nader uitgewerkt en geconcretiseerd worden (zie voor een indicatie de bijlage). We willen graag met gemeenten en bibliotheekbesturen –en niet in de laatste plaats- onze klanten in gesprek blijven om ervoor te zorgen dat in elke Drentse gemeente passende bibliotheekvoorzieningen zijn.

1. De bibliotheek thuisbezorgd

Via de website kan een klant alle mogelijke materialen reserveren. Eén stap verder is de aangevraagde materialen (deels) naar de klanten toe te brengen. We zien hier twee mogelijkheden: via pakketpost en via een lokale distributeur. Een en ander dient nog nader te worden uitgewerkt.

- Thuisbezorging per post: voor klanten die een snelle levering van belang vinden en/of bereid zijn de portokosten hiervoor te betalen kan deze mogelijkheid worden aangeboden.
- Via een lokale distributeur: voor kwetsbare en minder mobiele groepen is wellicht specifiek beleid te ontwikkelen. Snelheid van levering zal hierin minder een rol spelen. Denk aan het uitbreiden en meer optuigen van de bibliotheekdienst-aan-huis, de inzet van de bibliobus in de distributie of samenwerking met andere diensten, zoals bijvoorbeeld de maaltijdvoorziening voor ouderen.

2. De bibliobus

De bibliobus is en blijft een belangrijke voorziening in relatie tot de informatievoorziening aan en leesbevordering op scholen. Het is een belangrijk instrument om basisschoolkinderen op een buitengewoon efficiënte manier van boeken te voorzien en zo bij te dragen aan het stimuleren van lezen. In de provincie Drenthe rijden vijf bibliobussen: in de gemeente Emmen rijdt een jeugdbus en een combibus, in de rest van de provincie rijden drie combibussen. Als twee (van de drie) bibliobussen van Biblionet Drenthe jeugdbus worden, heeft dat gevolgen voor de samenstelling van de collectie, het rooster en het type dienstverlening. De huidige dienstverlening is sterk gefocust op uitlenen. Met de nieuwe dienstverlening kan (sterker) ingestoken worden op de speerpunten uit het beleidsplan voor het bibliotheekwerk voor jeugd en jongeren: leesbevordering, taalachterstand & laaggeletterdheid en mediawijsheid. Daarbij willen we zo veel mogelijk samen met het onderwijs

optrekken. Zo bekeken is de bibliobus ⁶ eigenlijk een onderwijsvoorziening en het is wenselijk de gemeentes daar ook van te overtuigen.

De onderwijsservicebus van Zeeland kan als voorbeeld dienen. Deze bus vervult de functie van (rijdende) schoolbegeleidingsdienst en opvoedingsondersteuner. Ook in Drenthe komt er zoveel op het onderwijs af qua maatschappelijke projecten en opvoedingsondersteuning dat zij –net als in Zeeland- waarschijnlijk graag de bibliotheek hierin een regulerende, intermediërende rol geven.

De derde bibliobus van Biblionet Drenthe kan dus ingezet worden voor de (beperkte) groep oudere bibliobusbezoekers. Ook de dienstverlening op deze bus zou verbreed kunnen worden. Denk aan loketfuncties, het aanleren van computervaardigheden aan ouderen, enz.

3. De doelgroepbibliotheek

In de praktijk zal de doelgroepbibliotheek zich het meest richten op de doelgroep 0-12-jarigen op de basisscholen, maar ook los van de school –en in combinatie met andere partners- is de formule toepasbaar. De invulling van de doelgroepenbibliotheek biedt veel ruimte voor maatwerk en kan tot vele verschijningsvormen leiden: groot, klein, in de MFA, (brede) school, verzorgingstehuis, dortpshuis, enz. Een doelgroepbibliotheek kan op geheel ook op zichzelf staan, sterker nog; bestaat al in Nieuw-Buinen, Nieuw-Amsterdam, Erica, en Nieuw-Schoonebeek.

De focus op scholen is geheel in lijn met het eerder aangehaalde jeugdbeleid waarin wordt geconcludeerd: als de jeugd niet meer naar de bibliotheek komt, gaan wij de jeugd opzoeken. Ontwikkelingen die dat stimuleren zijn er –behalve Brede Scholen en MFA's – te over in de vorm van projecten als Biebsearch Junior, Jeugdbieb en Schoolbieb. Kern van al deze ontwikkelingen is dat een school in feite een mininvesting van de bibliotheek kan worden op voorwaarde dat ze deelnemen aan het Educatwisesysteem of een vergelijkbare variant. Met alle voordelen van dien: een school heeft dan een eigen titel- en klantendatabase, kan reserveren uit het netwerk, kan de zorg voor het automatiseringssysteem uitbesteden aan de bibliotheek en biedt mogelijkheden om leerlingen veel meer bij de bibliotheek te betrekken. Niet alleen doordat ze zelf hun eigen bibliotheek kunnen beheren, bijv. door selfservice, maar ook doordat digitale media (Schooltv-uitzendingen, Klokhuisuitzendingen, enz.) kunnen worden ontsloten en de mogelijkheid tot (digitale) interactiviteit.

De formule is te vergelijken met een dienblad met daarop de (mogelijke) ingrediënten voor de verschillende te ontwikkelen varianten. De grote kracht van dit concept is eenheid in verscheidenheid: per school kan maatwerk worden geleverd, maar wel op basis van een aantal vaste onderdelen. Die vaste onderdelen zijn: deelname aan Educatwise (of een vergelijkbare variant), gerichtheid op jeugd van 0 t/m 12 jaar, uitleenfunctie, een collectie, de inzet van bibliotheekprofessionals op de drie speerpunten van het jeugdbeleid (met een vastgelegd minimum aan uren).

Variabele aanvullende onderdelen zijn: gerichtheid op andere doelgroepen, bijv. senioren (incl. collectie), bibliotheekdienst-aan-huis, participatie in een brede school of multifunctionele accommodatie, benutting van de school als inlever- en afhaalpunt, leer- & werkplekken, ontmoetingsfunctie, digitale gemeente-, WMO- en toeristische loketten.

4. De kernbibliotheek

De bibliotheek zoals we die nu kennen, die in verschillende soorten en maten –veelal afhankelijk van de lokale situatie- voorkomt. Bij de invulling van het voorzieningenplaatje per gemeente zal goed gekeken moeten worden naar welke kernfuncties door welke bibliotheekvoorziening worden ingevuld. En de onderlinge afstemming hiertussen. Net als voor de bussen geldt dat de bezuinigingen een goede aanleiding zijn om ook ten aanzien van kleine vestigingen kritisch(er) te kijken naar hoe verder als deze niet voldoen aan de kritische ondergrens, of –als het om (wat) grotere vestigingen gaat- hoe ruim ze in hun jasje zitten. M.n. in de kleine bibliotheken ligt het voor de hand om te focussen op bepaalde doelgroepen (zie ook de paragraaf *Bij de formules*).

5. De topbibliotheek

Een topbibliotheek is een grote - in termen van vierkante meters - bibliotheek met ruime openingstijden, waar alle kernfuncties aan bod komen. In steden van grotere omvang, of op andere locaties waar veel 'traffic' is, is een topbibliotheek mogelijk. Het kan ook een keuze zijn dat er

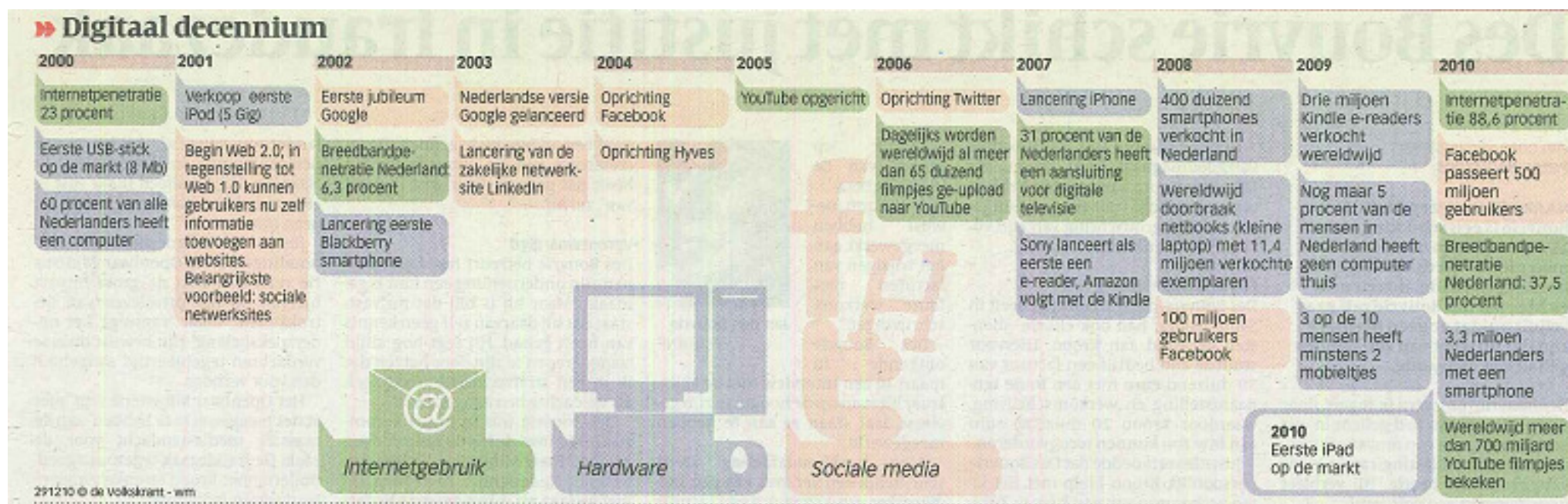
⁶ Uiteraard blijft de beperkte statijd een nadeel, maar in relatie tot alternatieven als Bestelbiebs, servicepunten, enz. is de bibliobus niet duur. Mogelijke kostenbesparingen (werken met een eenmansbezetting; niet wekelijks, maar tweewekelijks bij een halte stoppen; en een combinatie van deze twee) worden onderzocht.

traditionele kleine(re) vestigingen gesloten worden, maar dat daar een topbibliotheek voor terug komt. Die keuze is uiteraard afhankelijk van allerlei factoren en mogelijkheden.

Een topbibliotheek is een bibliotheek waar *alle* kernfuncties aan bod komen, met een goede collectie, een rijk activiteitenprogramma en waar ruimte is om de digitale component van het bibliotheekwerk –computercursussen, het bijbrengen van mediavaardigheden en mediawijsheid- beter vorm te geven. Een topbibliotheek moet groot en goed geoutilleerd zijn. Dusdanig dat mensen - alleen al vanwege het feit dat de bibliotheek een prettige verblijfplaats is, inspiratie biedt en de vele mogelijkheden ter plekke - het er voor over hebben naar de bibliotheek te komen.

Drents Netwerk Bibliotheken
Assen, dec. 2010/maart 2011

Bijlage 1:

Bijlage 2:

	De bibliotheek thuisbezorgd	De bibliobus	De doelgroep bibliotheek	De bibliotheek	De topbibliotheek
digitale toegang tot catalogus	ja	ja	ja	ja	ja
naslagbestanden	nee	ja	optioneel	ja	ja
kernfuncties	informatie	informatie, leesbevordering	informatie, leesbevordering	informatie, leesbevordering, educatie en cultuur	informatie, leesbevordering, educatie, cultuur en ontmoeting
gericht op	individuele volwassen leden	schoolkinderen t/m 12 jaar	schoolkinderen t/m 12 jaar	jeugd, volwassen en scholen	jeugd, volwassen en scholen
informatie & advies	via de website	ja, persoonlijk	optioneel (op afstand?)	ja, persoonlijk	ja, persoonlijk
collectie	n.v.t.	7.000 banden	3.500 banden	7.500 - 40.000 banden	>30.000 banden
openingstijden	24 uur per dag bereikbaar	minimale statijd 30 minuten	4-15 uur	15- 30 uur, waar mogelijk zaterdagopenstelling	>30 uur, zat. & zondag open
huisvesting	n.v.t.	n.v.t.	55 - 300 m ²	300 - 1.200 m ²	min. 1.200 m ² , exd. Lees- & ontmoetingsplek en digitale werkplekken
personeel	backoffice taak Biblionet	chauffeur/bibliothecaris	de minimale bezetting is 4-6 uur (MBO3)	gedurende openingstijden betaalde medewerker (MBO3) + evt. Informatiespecialist[en] (MBO4/HBO) + vrijwilligers	gedurende openingstijden betaalde medewerker (MBO3) + evt. Informatiespecialist[en] (MBO4/HBO) + vrijwilligers
bijzonderheden	onttrekt zich aan het zicht van de bibliotheek waar de klant lid van is	hanteert een norm van minimaal 50 uitleningen per uur	deelname aan Educatwise of EicatWise is vereist	is nu veelal een stand alone voorziening; waar mogelijk aanhaken bij een MFA/ Brede School	